

Utbildningsutskottets betänkande

1978/79: 28

med anledning av propositionen 1978/79: 100 såvitt gäller anslag till det obligatoriska skolväsendet m. m. jämte motioner

I betänkandet behandlas förslag som regeringen i propositionen 1978/79: 100 bilaga 12 (utbildningsdepartementet) efter föredragning av statsrådet Rodhe förelagt riksdagen under avsnittet Skolväsendet, rubrikerna Det obligatoriska skolväsendet m. m. (punkterna C 11—C 16), Gymnasiala skolor m. m. (punkterna C 18—C 24 och C 27) och Investeringsbidrag (punkterna C 28—C 29) jämte yrkanden i motionerna 1978/79: 629, 731, 735, 934 och 1906.

1. **Bidrag till driften av grundskolor m. m.** Regeringen har under punkten C 11 (s. 305—314) föreslagit riksdagen att

1. godkänna vad som i propositionen förordats om statsbidrag till semesterlönstillägg,

2. godkänna vad som i propositionen förordats om statsbidrag till kostnader för stödundervisning i svenska och för undervisning i hemspråk,

3. godkänna de riktlinjer beträffande rektors- och studierektorstjänster i grundskolan som förordats i propositionen,

4. antaga inom utbildningsdepartementet upprättat förslag till lag om ändring i skollagen (1962: 319),

5. till Bidrag till driften av grundskolor m. m. för budgetåret 1979/80 anvisa ett förslagsanslag av 9 543 000 000 kr.

Motionerna

1978/79: 629 av Olof Palme m. fl. (s) vari — såvitt nu är i fråga — yrkas att riksdagen beslutar att till Bidrag till driften av grundskolor m. m. för budgetåret 1979/80 anvisa ett i förhållande till regeringens förslag med 95 milj. kr. förhöjt förslagsanslag av 9 638 milj. kr. att fördelas i enlighet med vad som anförts i motionen (yrkandet 1),

1978/79: 731 av Lennart Andersson m. fl. (s) vari yrkas att riksdagen beslutar som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om behandlingen av regeringens förslag om sammanförande av resurserna för hemspråkundervisning och för stödundervisning i svenska,

1978/79: 735 av Inga Lantz m. fl. (vpk) vari yrkas att riksdagen beslutar att för budgetåret 1979/80 anslå 50 milj. kr. till den kommunala musikundervisningen,

1978/79: 934 av Karl-Erik Svartberg m. fl. (s) vari yrkas att riksdagen beslutar att i statsbidraget för grundskolan införa en indelning av tilläggsbidraget i fem grupper.

Utskottet

Antalet elever i grundskolan beräknas innevarande läsår vara 1 040 000.

Vid riksmötet 1977/78 beslöts ett nytt system för statsbidrag till grundskolan (prop. 1977/78: 85, UbU 1977/78: 21, rskr 1977/78: 260).

De viktigaste komponenterna i detta system är basresurser, förstärkningsresurser och tilläggsbidrag. För varje skolenhet beräknas antalet basresurser med hänsyn till antalet elever i varje årskurs av grundskolan vid enheten. Förstärkningsresurser utgår dels direkt till kommunerna med 0,553 veckotimmar per elev, dels som en resurs för läns skolnämnden att fördela inom länet efter behov. Läns skolnämndsresurserna är i Stockholms län 0,040 veckotimmar per elev, i Göteborgs och Bohus län samt i Malmöhus län 0,035 veckotimmar per elev samt i övriga län 0,020 veckotimmar per elev. Vidare utgår tilläggsbidrag för vissa kostnader. Tilläggsbidraget utgår med viss procentsats av statsbidraget för bas- och förstärkningsresurserna. Härutöver utgår bidrag för vissa särskilda ändamål, bl. a. särskild undervisning, hemspråksundervisning, vissa arbetsgivaravgifter och samlad skoldag.

Regeringen fastställer årligen veckotimpris för bas- och förstärkningsresurser. För budgetåret 1978/79 är de preliminära timpriserna i genomsnitt 2 152 kr., respektive 2 309 kr. och 3 034 kr. för de tre stadierna i grundskolan samt 2 556 kr. för förstärkningsresursen.

Statsbidraget utbetalas, i likhet med tidigare, i form av förskott och slutreglering. Budgetåret 1979/80 belastas anslaget med förskott för 1979/80 beräknat på statsbidraget för 1978/79 samt slutreglering av 1978/79 års bidrag. Anslaget belastas vidare med kostnader för resersättningar m. m., med bidrag till kommuner och organisationer för vissa verksamheter samt med kostnader för statsbidrag till avgifter till försäkring för tilläggs pension (ATP). Slutligen utgår ur anslaget bidrag till vissa enskilda skolor.

Föredragande statsrådet beräknar att statsbidraget för budgetåret 1978/79 till bas- och förstärkningsresurser, tilläggsbidrag, stödundervisning i svenska och hemspråksundervisning samt kallorts- och finskspråkstillsäg m. m. uppgår till 6 678 736 000 kr. Med hänsyn till gällande förskotts- och slutregleringsförfarande beräknar föredraganden statens kostnader budgetåret 1979/80 för nämnda ändamål till 7 280 300 000 kr. Totalt beräknas anslaget till grundskolan uppgå till 9 543 000 000 kr.

I motionen 1978/79: 629 (yrkandet 1) yrkas ett i jämförelse med

regeringens förslag med 95 milj. kr. förhöjt anslag. Motionärerna vill fördubbla den *förstärkningsresurs* som länskolnämnderna fördelar så att nämnderna vid behov kan ge kommuner med speciella problem möjligheter att engagera flera vuxna i skolarbetet.

Det våren 1978 beslutade statsbidragssystemet medger att resurserna används flexibelt och ger härigenom ett stort utrymme för både kommuner och länskolnämnder att sörja för speciella behov i skolan hos de elever som behöver extra stöd och hjälp.

Utskottet anser att länskolnämnderna genom att de fördelar en del av förstärkningsresursen fått en möjlighet att tillgodose medelsbehov hos kommuner som har problem inom skolan. Med hänsyn härtill och till det statsfinansiella läget avstyrker utskottet motionen 1978/79: 629 yrkandet 1.

Föredragande statsrådet har i budgetpropositionen anmält att hon beräknar *tilläggsbidraget* till 12,7 % för budgetåret 1978/79. Med anledning av en framställning om differentiering av tilläggsbidraget framhåller föredraganden att den utvärdering och uppföljning av statsbidragssystemet som skolöverstyrelsen (SÖ) fått i uppdrag att göra bör avvaktas. Hon är därför inte beredd att förorda någon ändring av principen med en enhetlig procentsats.

I motionen 1978/79: 934 yrkas en indelning av tilläggsbidraget i fem grupper för att åstadkomma större rättvisa mellan kommunerna.

Utskottet biträder föredragandens uppfattning att det nya statsbidragssystemet bör följas upp och utvärderas innan några förändringar av tilläggsbidraget övervägs. Utskottet avstyrker motionen 1978/79: 934.

I motionen 1978/79: 735 begärs ett särskilt statsbidrag av 50 milj. kr. till den *kommunala musikundervisningen*. Med hänsyn bl. a. till det statsfinansiella läget kan utskottet inte tillstyrka motionen.

Bidraget till kostnader för *stödundervisning i svenska* utgår för närvarande för högst 4 veckotimmar för varje grupp av elever. Bidraget till *hemspråksundervisning* utgår med 1,1 veckotimme per elev som deltar i sådan undervisning under läsåret.

Föredraganden föreslår att resurserna för stödundervisning i svenska och för hemspråksundervisning, som tillsammans beräknas uppgå till 231 milj. kr. under budgetåret 1978/79, läggs samman. Härigenom skulle enligt propositionen kommunerna få bättre möjlighet att i grundskolan genom tidiga insatser i hemspråksundervisningen stimulera elevernas språkutveckling. Föredraganden föreslår att SÖ skall få i uppdrag att inkomma med förslag till ändrade bestämmelser för bidrag till kostnader för stödundervisning i svenska och för undervisning i hemspråk. Sammanförandet av dessa resurser får dock enligt föredragandens mening inte medföra ökade kostnader för staten eller rubba relationerna totalt inom grundskolan mellan stödundervisning och hemspråksunder-

visning. Regeringen begär bemyndigande att vidta de ändringar i förordningen om statsbidrag till grundskolan som sammanläggningen av resurserna kräver.

I motionen 1978/79: 731 framför motionärerna betänkligheter mot regeringens förslag. De sympatiserar med förslaget syfte men framhåller att effekterna av förslaget inte kan överblickas. De menar att man inom samma ekonomiska ram som hittills gällt inte kan öka hemspråksundervisningen utan att samtidigt minska stödundervisningen i svenska. En schablonisering skulle också kunna innebära att de kommuner, som nu tar ut ett större antal timmar än andra, kan drabbas negativt av den föreslagna ändringen. Motionärerna har dock ingen invändning mot att SÖ får det i budgetpropositionen angivna uppdraget men anser dels att invandrarnas egna organisationer bör få delta i arbetet, dels att förslaget bör föreläggas riksdagen, innan regeringen utfärdar föreskrifter. I motionen yrkas att riksdagen som sin mening bör ge regeringen till känna vad motionärerna anför.

Som tidigare nämnts är statsbidraget till hemspråksundervisningen reducerat till antalet deltagande elever medan resursen för stödundervisning i svenska utgår med 4 veckotimmar för varje elevgrupp. Gruppstorleken är inte reglerad, men enligt SÖ:s anvisningar skall undervisningsgrupperna vara små. För stödundervisning i svenska kan alltså de kommuner som har behov av det få mycket stora resurser.

Utskottet har tidigare tagit ställning till förslag om schablonisering av statsbidragsregler. Det är utskottets erfarenhet att en schablonisering av ett detaljerat bidragssystem ofta medför negativa effekter för de kommuner som utnyttjat tidigare givna regler mer än andra. Enligt utskottets mening bör förslaget om sammanförande av resurserna för stödundervisning i svenska och för undervisning i hemspråk bearbetas ytterligare och dess genomförande anstå till dess konsekvenserna bättre kan överblickas. Utskottet avstyrker alltså regeringens framlagda förslag.

Utskottet *hemställer*

1. att riksdagen beträffande beräkningsgrunderna för förstärkningsresursen avslår motionen 1978/79: 629 yrkandet 1,
2. att riksdagen beträffande differentiering av tilläggsbidraget avslår motionen 1978/79: 934,
3. att riksdagen beträffande särskilt statsbidrag till den kommunala musikundervisningen avslår motionen 1978/79: 735,
4. att riksdagen med anledning av motionen 1978/79: 731 avslår propositionen 1978/79: 100 såvitt den gäller sammanförande av statsbidragsresurserna för stödundervisning i svenska och för undervisning i hemspråk,
5. att riksdagen godkänner vad som i propositionen 1978/79: 100 förordats om statsbidrag till semesterlönstillägg,

6. att riksdagen godkänner de i propositionen 1978/79: 100 förordade riktlinjerna beträffande rektors- och studierektorstjänster i grundskolan,
7. att riksdagen antar ett inom utbildningsdepartementet upprättat förslag till lag om ändring i skollagen (1962: 319),
8. att riksdagen beträffande medelsanvisningen med bifall till propositionen 1978/79: 100 samt med avslag på motionerna 1978/79: 629 yrkandet 1 och 1978/79: 735 till *Bidrag till driften av grundskolor m. m.* för budgetåret 1979/80 anvisar ett förslagsanslag av 9 543 000 000 kr.

2. Bidrag till svensk undervisning i utlandet m. m. Sameskolor. Utskottet tillstyrker regeringens förslag under punkterna C 12—C 13 (s. 315—318) och hemställer

1. att riksdagen till *Bidrag till svensk undervisning i utlandet m. m.* för budgetåret 1979/80 anvisar ett förslagsanslag av 15 076 000 kr.,
2. att riksdagen till *Sameskolor* för budgetåret 1979/80 anvisar ett förslagsanslag av 8 654 000 kr.

3. Specialskolan m. m.: Utbildningskostnader. Regeringen har under punkten C 14 (s. 318—326) föreslagit riksdagen att till Specialskolan m. m.: Utbildningskostnader för budgetåret 1979/80 anvisa ett förslagsanslag av 91 126 000 kr.

Motionen

1978/79: 1906 av Tyra Johansson (s) och Bengt Wiklund (s) vari yrkas att riksdagen beslutar permanenta verksamheten med decentraliserade högstadier vid specialskolorna från och med budgetåret/läsåret 1979/80 och ger regeringen detta till känna.

Utskottet

I avsnittet Skolväsendet, Vissa gemensamma frågor (s. 250), framhåller föredragande statsrådet att frågan om handikappade elevers skolutbildning bör ägnas stor uppmärksamhet. Integrationen av handikappade elever i det allmänna skolväsendet utreds av en särskild kommitté (U 1978: 07) som tillkallades i juni 1978. Kommittén skall bl. a. överväga hur integrationen i det allmänna skolväsendet kan genomföras utifrån de skilda elevgruppernas behov. I uppdraget ingår även att se över specialskolans framtida organisation och arbetsuppgifter.

Undervisningen för döva och hörselskadade elever på högstadiet skall enligt statsmakternas beslut (prop. 1965: 70, SU 1965: 101, rskr 1965:

275) vara förlagd till Birgittaskolan i Örebro. Skolöverstyrelsen (SÖ) har dock — med stöd av regeringens bemyndiganden — medgivit att högstadiundervisning försöksvis anordnas vid övriga skolenheter för döva och hörselskadade elever. Försöksverksamheten inleddes budgetåret 1970/71 och har sedan successivt fortsatt så att högstadiundervisningen nu är decentraliserad till alla skolenheter. SÖ har föreslagit att försöksverksamheten skall permanentas eftersom erfarenheterna varit goda. Föredragande statsrådet anmäler i propositionen 1978/79: 100 att hon för närvarande inte är beredd tillstyrka förslaget.

I motionen 1978/79: 1906 yrkas att riksdagen beslutar permanenta verksamheten med decentraliserade högstudier vid ifrågavarande skolenheter fr. o. m. läsåret 1979/80. Motionärerna framhåller att tiden nu borde vara inne för ett slutligt ställningstagande till högstadieorganisationen i specialskolan för döva och hörselskadade elever. Anordningens karaktär av försöksverksamhet medför enligt motionärerna olägenheter i fråga om anställningstrygghet för personalen, lokalförsörjning och planering av undervisning, boende samt fritidsverksamhet.

Utskottet anser att försöksverksamheten med decentraliserad högstadiundervisning varit så långvarig att de erfarenheter som erhållits borde kunna utgöra underlag för ett slutligt ställningstagande i frågan. Utskottet förutsätter därför att integrationskommittén, som skall behandla specialskolans organisation, behandlar denna fråga med förtur och avger förslag till regeringen så snart det är möjligt med hänsyn till kommitténs övriga arbetsuppgifter. Utskottet är alltså inte berett tillstyrka yrkandet i motionen 1978/79: 1906, vilket skulle innebära ett föregripande av integrationskommitténs prövning av frågan.

Utskottet ansluter sig även i övrigt till vad regeringen under förvarande anslagsrubrik föreslagit.

Utskottet hemställer

1. att riksdagen beträffande decentraliserad högstadiundervisning för döva och hörselskadade elever avslår motionen 1978/79: 1906,
2. att riksdagen till *Specialskolan m. m.: Utbildningskostnader* för budgetåret 1979/80 anvisar ett förslagsanslag av 91 126 000 kr.

4. Specialskolan m. m.: Utrustning m. m. Specialskolan m. m.: Resor för elever jämte ledsagare. Utskottet tillstyrker regeringens förslag under punkterna C 15—C 16 (s. 326—329) och hemställer

1. att riksdagen till *Specialskolan m. m.: Utrustning m. m.* för budgetåret 1979/80 anvisar ett reservationsanslag av 2 991 000 kr.,
2. att riksdagen till *Specialskolan m. m.: Resor för elever jämte*

ledsagare för budgetåret 1979/80 anvisar ett förslagsanslag av 6 309 000 kr.

5. Kostnader för viss personal vid statliga realskolor m. fl. anslag. Utskottet tillstyrker regeringens förslag under punkterna C 18—C 24 (s. 350—359) och hemställer

1. att riksdagen till *Kostnader för viss personal vid statliga realskolor* för budgetåret 1979/80 anvisar ett förslagsanslag av 1 000 kr.,
2. att riksdagen till *Bidrag till driften av riksinternatskolor* för budgetåret 1979/80 anvisar ett förslagsanslag av 11 277 000 kr.,
3. att riksdagen till *Sjöbefälsskolorna* för budgetåret 1979/80 anvisar ett förslagsanslag av 20 843 000 kr.,
4. att riksdagen till *Trädgårdsskolan i Norrköping: Utbildningskostnader* för budgetåret 1979/80 anvisar ett förslagsanslag av 1 908 000 kr.,
5. att riksdagen till *Trädgårdsskolan i Norrköping: Materiel m. m.* för budgetåret 1979/80 anvisar ett reservationsanslag av 164 000 kr.,
6. att riksdagen till *Bidrag till Bergsskolan i Filipstad* för budgetåret 1979/80 anvisar ett förslagsanslag av 1 997 000 kr.,
7. att riksdagen till *Bidrag till driften av vissa privatskolor* för budgetåret 1979/80 anvisar ett förslagsanslag av 18 315 000 kr.

6. Bidrag till kostnader för granskning av utförda gesällprov. Utskottet tillstyrker regeringens förslag under punkten C 27 (s. 364) och hemställer att riksdagen till *Bidrag till kostnader för granskning av utförda gesällprov* för budgetåret 1979/80 anvisar ett anslag av 44 000 kr.

7. Bidrag till byggnadsarbeten inom skolväsendet m. m. Bidrag till undervisningsmateriel inom gymnasieskolan m. m. Utskottet tillstyrker regeringens förslag under punkterna C 28—C 29 (s. 365—376) och hemställer

1. att riksdagen medger att förhandsbesked om statsbidrag till byggnadsärenden för skolväsendet får lämnas i enlighet med vad som förordats i propositionen 1978/79: 100,
2. att riksdagen till *Bidrag till byggnadsarbeten inom skolväsendet m. m.* för budgetåret 1979/80 anvisar ett förslagsanslag av 322 100 000 kr.,
3. att riksdagen till *Bidrag till undervisningsmateriel inom gym-*

nasieskolan m. m. för budgetåret 1979/80 anvisar ett reservationsanslag av 1 000 kr.

Stockholm den 22 mars 1979

På utbildningsutskottets vägnar
STIG ALEMYR

Närvarande vid ärendets slutbehandling: Stig Alemyr (s), Claes Elmstedt (c), Ove Nordstrandh (m), Sven Johansson (c), Lars Gustafsson (s), Linnea Hörlén (fp), Roland Sundgren (s), Gösta Karlsson (c), Helge Hagberg (s), Hans Nyhage (m), Lennart Bladh (s), Christina Rogestam (c), Lena Hjelm-Wallén (s), Jörgen Ullenhag (fp) och Åke Gillström (s).

Reservation

vid **punkten 1** (Bidrag till driften av grundskolor m. m.) beträffande *anslaget till grundskolan* av Stig Alemyr, Lars Gustafsson, Roland Sundgren, Helge Hagberg, Lennart Bladh, Lena Hjelm-Wallén och Åke Gillström (samtliga s) som anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 3 som börjar "Det våren" och slutar "yrkandet 1" bort ha följande lydelse:

I likhet med vad som framförts i motionen 1978/79: 629 anser utskottet att det finns skäl att tillföra skolan ytterligare resurser i syfte att förbättra arbetsmiljön i skolan. Rapporterna om brister i arbetsmiljön i skolan och andra förhållanden som motverkar skolans mål kräver enligt utskottets mening att omedelbara åtgärder vidtas. Dessa bör redan nästa läsår inriktas på att öka andelen vuxna i skolan varigenom fler barn och ungdomar kan få ökad hjälp, stöd och stimulans. Åtgärderna bör sättas in koncentrerat. Med instämmande i motionen 1978/79: 629 anser utskottet att de medel som står till länskolnämndernas disposition för en behovsriktad resursfördelning innevarande år bör fördubblas budgetåret 1979/80. Därigenom kan skolor med stora problem få in fler vuxna i direkt arbete med eleverna. Den pedagogiska och sociala förnyelse som ligger i SIA-reformen underlättas. En öppen och demokratisk skola kan fungera bättre genom att dess personal förstärks med vuxenresurser ur elevernas närmiljö, t. ex. lärare, föräldrar, ledare från föreningsliv och fritidsverksamhet. Utskottet förordar därför att riksdagen bifaller förslaget i motionen 1978/79: 629 yrkandet 1 om en fördubbling av den s. k. länskolnämndsresursen. Som en följd härav bör anslaget Bidrag till driften av grundskolor m. m. räknas upp med 95 milj. kr. utöver vad regeringen föreslagit.

dels att utskottets hemställan under 1 och 8 bort ha följande lydelse:

1. att riksdagen beträffande beräkningsgrunderna för förstärkningsresursen bifaller motionen 1978/79: 629 yrkandet 1,
8. att riksdagen med anledning av propositionen 1978/79: 100 och med bifall till motionen 1978/79: 629 yrkandet 1 samt med avslag på motionen 1978/79: 735 i vad avser medelsanvisningen till *Bidrag till driften av grundskolor m. m.* för budgetåret 1979/80 anvisar ett förslagsanslag av 9 638 000 000 kr.

